

nend over de bloeiende tuinen. Heel het donker is vervuld. De onrustigen maakt het rustig, de slapeloozen brengt het den slaap. Veel wischt de regen uit, in de aarde, in de menschen. Hoe duidelijk wordt het bij het luisteren naar deze innige en troostende stemmen der natuur, hoe ver van haar oorsprong en roeping de kunst is afgedwaald, die geen deel meer heeft aan het luisteren naar de zuivere stemmen der innerlijkheid, maar alleen de begeerte kent zich zelf op te dringen, zich zelf te hooren en met de eigen hartstocht naar een vervulling streeft, die alleen het leven als een genade kan geven.

A. M. HAMMACHER

DEENSCH KUNSTNIJVERHEID

Onder de landen, waarin de nieuwe tijd aan het kunstzinnig ambacht een herleving bracht, neemt Denemarken een belangrijke plaats in. Wil zulk een herleving succes hebben, dan moeten er behalve de makers van nieuwe dingen ook menschen zijn, die deze dingen koopen. Het is merkwaardig, dat in een land als Denemarken, dat heelemaal niet rijk is, geen koloniën en weinig industrie heeft, zooveel menschen zijn, die, er prijs op stellende, mooie dingen in hun huis om zich heen te hebben, daarvoor geld kunnen besteden. Zonder dit binnenlandsch emplooi van eigen kunstnijverheid zou deze niet kunnen bloeien. Hoewel ook in Nederland eenige verbetering in dit opzicht valt te bespeuren, schijnt het, dat de Deen in sterkere mate dan de Nederlander liefde heeft voor het goede en mooie gebruiksvoorwerp, al of niet in serie gemaakt. Hoe dat komt, is niet te zeggen, maar één oorzaak heeft daar stellig toe bijgedragen, deze n.l. dat de Deensche kunstnijverheid niet altijd à outrance nieuwe vormen wilde scheppen, doch zich ook is blijven inspireeren op de eigen volkskunst en de eeuwenoude handwerks-tradities van het land. Door dezen gezonden wisselstroom in te schakelen tusschen de oude bronnen van het volk met zijn handwerk en de kunst, heeft men een kunstnijverheid bevorderd, die niet het product werd van buiten het volk staande artisten en architecten, maar die in vele opzichten de vernieuwde voortzetting bleef van wat dit volk in de eeuwen zelf had voortgebracht zonder te denken aan een mogelijke kunstwaarde van wat het maakte. Daarnaast hebben ook buitenlandsche invloeden bevruchtend gewerkt; een klein land als Denemarken, midden in Europa, kan evenmin als Nederland zich afsluiten voor wat buiten zijn grenzen gebeurt.

De groote tentoonstelling van Deensche kunstnijverheid, in het Sted. Museum te Amsterdam gehouden, heeft ons een goed inzicht gegeven in den aard dezer kunstnijverheid. Men heeft daarbij een anderen weg ingeslagen dan gebruikelijk is. Het werk is n.l. niet bijeengezocht door een Deensch comité maar door een Nederlandschen architect ir. G. Friedhoff, die zelf als ontwerper van meubelen enz. zijn sporen verdiend heeft. Of hier-

door de tentoonstelling een ander beeld geeft dan wanneer Denemarken zelf de keuze had gedaan, valt niet te zeggen; slechts kan worden gezegd, dat de natuurlijke voorkeur van Friedhoff — getuige zijn stadhuis te Enschede, waarvoor hij ook de meubileering ontwierp — voor het goede handwerk, de geacheveerde uitvoering naar den eisch van het materiaal en zijn afkeer van het plumpe, grove, brute, hem wel bijzonder geschikt maakte om de keuze te doen uit een kunstnijverheid als de Deensche, die zóó bij zijn eigen aard past!

Want dat is wel, wat ons in deze kunstnijverheid dadelijk treft: het fijngeacheveerde, de hoog opgevoerde vakkundige bekwaamheid, de overgave tot het ambacht. Daarbij een natuurlijk-blij gevoel voor vorm en kleur en een afwezigheid van die kwasi-diepzinnige verstarringen en principieele hobbies, waarvan onze brave Hollanders zich niet altijd kunnen ontdoen.

Natuurlijk slaat men ook in Denemarken de plank wel eens mis, maar als geheel toont de Deensche kunstnijverheid, dat zij door krachten — persoonlijke en nationale — wordt gevoed, welke een gezonde ontwikkeling waarborgen.

Het is niet doenlijk in het bestek eener korte Kroniek een ook maar eenigszins volledig overzicht van deze tentoonstelling te geven; wij willen trachten het belangrijkste duidelijk te maken.

Allereerst de meubelen; niet omdat de Deensche meubelen zich door hun vorm onderscheiden, maar omdat hun afwerking uitsteekt boven wat men in Nederland gewoon is. Het arme landbouwland Denemarken heeft in het mooie meubel niet de groote en wijsche traditie gekend als Nederland. Toen in de 18e eeuw de behoefte opkwam naar een meubel, dat behalve nuttig ook rijk, fijn en verzorgd was, heeft de regeering zelf (leest dit aandachtig, zelfvoldane Nederlanders!) een meubelmagazijn opgericht, waar men Engelsche meubels kon zien. Tegelijk zond men een aantal Deensche meubelmakers naar Engeland om daar opleiding te krijgen en men kocht daar ook de noodige materialen en gereedschappen*). Zoo ontstond in Denemarken de traditie van het mooie meubel en deze Engelsche 18e eeuwse invloed is nog altijd duidelijk te herkennen. Verschillende meubels op deze tentoonstelling toonden in hun vorm dien Engelschen invloed. Men moet eigenlijk zelf schrijnwerker zijn om de hooge kwaliteiten van deze Deensche meubelen op hun volle waarde te kunnen schatten. Wij leeken kunnen slechts constateren, dat de afwerking volmaakt schijnt. Wij zagen hier een kast met vier kleine deuren in blank beukenhout, zonder eenig ornament, maar prachtig door de zuivere verhoudingen en het gebruik dat van de houtnerf was gemaakt. Een voorwerp van bijzondere fijnheid was een palissanderhouten kast van den meubelmaker A. J. Iversen, ontworpen door prof. Kaj Gottlob, van binnen met berkenhouten laadjes. De eenige versiering bestond uit een paar ivoren rosetjes op de paneelen. Van de stoelen mag een met rood leer bekleede,

*) Zie „Toegepaste kunst in Denemarken” door Viggo Sten Möller in Bouwkundig Weekblad Architectura 1937 no. 18.

door Kaare Klint ontworpen stoel worden genoemd, voor een deftig interieur, directiekamer enz. hoogst eenvoudig en toch zeer voornaam en volmaakt van „zit”.

Deensch zilver heeft in ons land al jaren bekendheid gehad door de producten van de zilversmederij Georg Jensen. Men ziet hier naast het oudere werk van Jensen (sinds overleden) dat van latere jaren, waaronder veel van zijn medewerkers als Jörgen Jensen en Harald Nielsen. Daarnaast werk uit andere ateliers als van A. Michelsen, voor wien de architecten Kaj Fisker, Kaj Gottlob, Arne Bang e.a. ontwerpers zijn, van de zilversmeden Hingelberg, Henning Wolfhagen e.a. De zin voor het geacheverde en voor den tegelijk sierlijken en eenvoudigen vorm manifesteert zich in het Deensche zilver wel bijzonder duidelijk. Het zijn voorwerpen, waarvan het in de hand houden op zichzelf al een genot is. Het is ook in het zilver, dat de Deen een aanleg voor decoratie en een fantasie openbaart, welke wij aan Denemarken mogen benijden.

Gaf het glaswerk niets te zien, dat veel beter of veel anders was dan het goede, dat wij hier tegenwoordig maken, het porselein en het aardewerk daarentegen wel. Het hier bekend geworden, nogal banale Deensche porselein met min of meer naturalistische decoratie, zag men op de tentoonstelling niet; daarentegen goed werk van de Kon. Porselein Fabriek en van de fabriek Bing & Gröndahl, die beide over bekwame ontwerpers beschikken en verder van afzonderlijk werkende pottenbakkers. Er waren enkele unica als de groote, prachtige vaas van Jean Gauguin (zoon van Paul Gauguin, den schilder), maar het meeste was serie-werk, echter zeer gaaf en getuigende van een gevorderde materiaalbehandeling, zoo b.v. de groote inzending aardewerk (in den catalogus ten onrechte „steengoed” genoemd) in sang-de-boeuf van de Kon. Porseleinfabriek. Minder geslaagd was het lichtgroene celadon van dezelfde fabriek, waarvan noch de kleur noch de decoratie kon bekoren. Een prachtig product van de porseleinfabriek Bing & Gröndahl zijn de figuren in wit porselein van Kaj Nielsen. Men kent hier dit soort werk vooral in het Duitsch porselein. Plastisch zijn deze dingen van Nielsen zeer fraai en gevoelig; technisch zijn ze volmaakt. Het is iets, dat men in Nederland niet maakt.

Het sterkst heeft de nationale traditie zich voortgezet in de weefkunst. Toen het oude handwerk verloren dreigde te gaan hebben omstreeks 1900 twee architecten, Nyrop en Rosen den stoot gegeven tot een nieuwe handweefkunst op den grondslag van de oude boerenhuisvljijt. Een organisatie werd hiertoe opgericht en thans wordt in heel Denemarken weer met de hand geweven. De vereeniging, welke de inzenders voor deze heele tentoonstelling bijeenbracht „Selskabet til Haandarbejdets Fremme”, werd in 1928 opgericht met het doel de Deensche handwerken en het Deensche weven te doen herleven. Zij heeft in Kopenhagen een winkel, waar het werk der leden wordt verkocht en dit werk is aan een maandelijksche censuur van een comité van